

संस्कृतबालादर्शो विंशः पाठः ॥ २० ॥

वर्षाकालः

परम् = alone, कथम् = how, प्रति = towards,

आतपः = sunshine, छत्रम् = umbrella.

इदानीं वर्षाकालः । पश्य ! अकाशं मेघैः सञ्छन्नम् (covered) । सर्वत्र वृष्टेः धाराः (वृष्टेः 6th case of वृष्टिः f. (rain, continuous stream of rain) पतन्ति । जनाः स्वीयानि कर्माणि त्यक्त्वा गृहं गताः (have gone pl.) । पक्षिणः शैत्येन पीडिताः (suffering pl.) वृक्षाणां शाखासु तिष्ठन्ति । कृषीबलाः परं क्षेत्राणि कर्षन्ति । ते कृष्टेषु क्षेत्रेषु धान्यानि वपन्ति ॥ वर्षाकाले कूपाः सरांसि च जलेन पूर्णानि भवन्ति । नद्योऽपि कूलानि (river, banks) भङ्गयन्त्यः (having broken) प्रवहन्ति । भूमौ सर्वत्र तृणानि उद्पद्यन्ते । वृक्षाः लताश्च पल्लविताः भवन्ति ॥ त्वं कुत्र प्रस्थितः (going) ? अहम् आपणं प्रति प्रस्थितः । वृष्टिः खलु पतति, कथं गमिष्यासि? मम हस्ते छत्रं वर्तते । छत्रं जनान् आतपात् वृष्टेश्च रक्षति । अतः छत्रस्य 'आतपत्रम्' 'वर्षत्रम्' इति नाम ॥

प्रश्नाः १। जनाः किं कृत्वा कुत्र गताः ?

जनाः स्वीयानि कर्माणि त्यक्त्वा गृहं गताः ।

२। पक्षिणः शैत्येन पीडिताः कुत्र तिष्ठन्ति ?

पक्षिणः शैत्येन पीडिताः वृक्षाणां शाखासु तिष्ठन्ति ।

- ३। के क्षात्राणि कर्षन्ति ?
कृषीबलाः क्षेत्राणि कर्षन्ति
- ४। कुत्र धान्यानि वपन्ति ?
कृष्टेषु क्षेत्रेषु धान्यानि वपन्ति ।
- ५। कस्मिन् काले कानि जलेन पूर्णानि भवन्ति ?
वर्षा काले कूपाः सरांसि च पूर्णानि भवन्ति ।
- ६। नद्यः कथं प्रवहन्ति ?
नद्यः कूलानि भञ्जयन्त्यः प्रवहन्ति ।
- ७। कुत्र तृणान्युत्पद्यन्ते ?
भूमौ सर्वत्र तृणानि उत्पद्यन्ते ।
- ८। के पल्लविताः भवन्ति ?
वृक्षाः लताश्च पल्लविताः भवन्ति ।
- ९। छत्रं जनान् काभ्यां रक्षति ?
छत्रं जनान् आतपात् वृष्टेश्च रक्षति ।
- १०।, छत्रस्य नामान्तरे के ?
छत्रस्य “आतपत्रम्” “वर्षत्रम्” इति नाम ।

(ख) भू (भव् to be) धातोः विधिलिङ् = Potential moods

प्र पु	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः
म पु	भवेः	भवेतम्	भवेत
उ पु	भवेयम्	भवेव	भवेम

ग) पत्, वप्, वह्, धातूनां विधिलिङ् रूपाणि वदतु ।

पत् = fall (should fall)

प्र पु	पतेत्	पतेताम्	पतेयुः
म पु	पतेः	पतेतम्	पतेत
उ पु	पतेयम्	पतेव	पतेम

वप् vap = to sow (should sow)

प्र पु	वपेत्	वपेताम्	वपेयुः
म पु	वपेः	वपेतम्	वपेत
उ पु	वपेयम्	वपेव	वपेम

वह् vah = to carry (should carry)

प्र पु	वहेत्	वहेताम्	वहेयुः
म पु	वहेः	वहेतम्	वहेत
उ पु	वहेयम्	वहेव	वहेम

पठ् = to read

प्र पु	पठेत्	पठेताम्	पठेयुः
म पु	पठेः	पठेतम्	पठेत
उ पु	पठेयम्	पठेव	पठेम

स्मर् smar = to remember (should remember)

प्र पु	स्मरेत्	स्मरेताम्	स्मरेयुः
म पु	स्मरेः	स्मरेतम्	स्मरेत
उ पु	स्मरेयम्	स्मरेव	स्मरेम

पिबेत् pibet = should drink

दिनान्ते पिबेत् दुग्धं निशान्ते पिबेत् पयः ।

भोजनान्ते पिबेत् तक्रं किं बैद्यस्य प्रयोजनम् ॥

शब्दसंग्रहः śabdasaṅgrahaḥ = Vocabulary

वर्षाकालः *m* rainy season.

परं *in* alone. कथं *in*. how

प्रति *in* towards

आतपः *m* heat, sunshine

छत्रम् *n* umbrella

सञ्छन्नम् *a.n.* covered with

धाराः *f* continuous pouring (rain)

स्वीय *a.n.* one's own

कृषीबलः *m* farmer

क्षेत्रं *n.* field.

कर्षन्ति *P.* plough.

वपन्ति *P.* sow

कूपः *m* well

सरः *m* tank (lake)

भङ्गयन्त्यः *n. f.* bhañjayantyaḥ
= breaking

प्रवहन्ति *P.* (they) flow

पल्लविताः *a.m.* sprouting,
having young sprouts

आपणं *n* a shop

रक्षति *P.* protects